

SỬ DỤNG TRÍ TUỆ NHÂN TẠO (AI) CÓ TRÁCH NHIỆM VÀ ĐẠO ĐỨC TRONG HỌC TẬP VÀ NGHIÊN CỨU

I. Giới thiệu

Trong bối cảnh chuyển đổi số giáo dục, trí tuệ nhân tạo (Artificial Intelligence – AI) đang ngày càng được tích hợp sâu rộng vào hoạt động học tập và nghiên cứu tại các trường đại học. Các công cụ AI như ChatGPT, Grammarly, Copilot hay các hệ thống tổng hợp tài liệu đã mang lại nhiều lợi ích rõ rệt trong việc hỗ trợ sinh viên tiếp cận tri thức, nâng cao hiệu quả học tập và phát triển kỹ năng học thuật. Tuy nhiên, song song với những cơ hội đó là các thách thức lớn liên quan đến đạo đức học thuật, gian lận, quyền sở hữu trí tuệ và nguy cơ lệ thuộc công nghệ.

Báo cáo này nhằm phân tích chính sách sử dụng AI trong học thuật của một trường đại học lớn tại Việt Nam, mô tả chi tiết quá trình thực hiện một nhiệm vụ học tập có sự hỗ trợ của AI, phân tích các vấn đề đạo đức liên quan, xây dựng bộ nguyên tắc cá nhân về sử dụng AI có trách nhiệm, đồng thời thiết kế một infographic minh họa nhằm truyền tải thông điệp một cách trực quan và hiệu quả.

II. Nghiên cứu chính sách sử dụng AI trong học tập và nghiên cứu

(Trường hợp nghiên cứu: Đại học Quốc gia TP. Hà Nội – ĐHQG-HN)

Trường Đại học Luật – Đại học Quốc gia Hà Nội (VNU-UL) hiện chưa ban hành một văn bản chuyên biệt quy định riêng về việc sử dụng trí tuệ nhân tạo (AI) trong học tập và nghiên cứu. Tuy nhiên, việc sử dụng AI trong môi trường học thuật của nhà trường được điều chỉnh gián tiếp thông qua hệ thống các quy định về đào tạo, nghiên cứu khoa học và liêm chính học thuật do Đại học Quốc gia Hà Nội ban hành, cũng như các quy chế nội bộ của Trường Đại học Luật.

Theo Quy chế đào tạo đại học và sau đại học của ĐHQGHN, sinh viên có nghĩa vụ tuân thủ nguyên tắc trung thực học thuật, chịu trách nhiệm cá nhân đối với toàn bộ nội dung học tập, bài kiểm tra, bài thi, tiểu luận và công trình nghiên cứu của mình. Mọi hành vi sao chép, đạo văn, hoặc sử dụng nguồn hỗ trợ bên ngoài mà không trích dẫn đều bị xem là vi phạm quy chế. Trong bối cảnh AI tạo sinh ngày càng phổ biến, các quy định này được hiểu là áp dụng trực tiếp cho việc sử dụng AI, dù không nêu tên cụ thể công nghệ này.

Đối với Trường Đại học Luật – ĐHQGHN, đặc thù đào tạo trong lĩnh vực pháp luật càng làm nổi bật yêu cầu về tính chính xác, tư duy lập luận độc lập và đạo đức nghề

nghiệp. Việc sử dụng AI để soạn thảo bài tập pháp lý, phân tích tình huống hoặc viết tiểu luận nếu không được kiểm soát chặt chẽ có thể dẫn đến sai lệch lập luận pháp lý, hiểu sai quy định pháp luật, hoặc làm suy giảm năng lực tư duy pháp lý của sinh viên. Do đó, trong thực tiễn giảng dạy, nhiều giảng viên tại Trường Đại học Luật yêu cầu sinh viên chỉ được sử dụng AI như công cụ hỗ trợ tham khảo, không được thay thế cho việc đọc văn bản pháp luật, án lệ và tài liệu học thuật gốc.

Ngoài ra, định hướng chung của ĐHQGHN trong giai đoạn chuyển đổi số là trang bị cho sinh viên năng lực công nghệ số và hiểu biết về AI, đồng thời nhấn mạnh đến đạo đức số và trách nhiệm xã hội. Định hướng này cũng được áp dụng cho sinh viên Trường Đại học Luật, thể hiện qua việc khuyến khích sinh viên sử dụng công nghệ để nâng cao hiệu quả học tập, nhưng phải luôn đặt trong khuôn khổ liêm chính học thuật và chuẩn mực nghề nghiệp luật gia.

So sánh với một số trường luật quốc tế như Harvard Law School hay National University of Singapore (Faculty of Law), có thể thấy xu hướng chung là không cấm tuyệt đối việc sử dụng AI, mà yêu cầu minh bạch, trích dẫn rõ ràng và đảm bảo rằng AI không làm thay đổi bản chất đánh giá năng lực cá nhân. Cách tiếp cận hiện nay của Trường Đại học Luật – ĐHQGHN, dù chưa được văn bản hóa thành một chính sách AI riêng biệt, nhưng về bản chất cũng phù hợp với xu hướng này.

Từ góc nhìn cá nhân, việc Trường Đại học Luật – ĐHQGHN chưa ban hành quy định riêng về AI vừa là thách thức, vừa là cơ hội. Thách thức nằm ở nguy cơ sinh viên sử dụng AI không đúng cách do thiếu hướng dẫn cụ thể; tuy nhiên, đây cũng là cơ hội để người học chủ động xây dựng ý thức sử dụng AI có trách nhiệm, phù hợp với chuẩn mực đạo đức học thuật và đạo đức nghề nghiệp pháp lý – một yếu tố cốt lõi đối với sinh viên luật.

III. Thực hiện nhiệm vụ học tập với sự hỗ trợ của AI

1. Mô tả nhiệm vụ học tập

Nhiệm vụ được lựa chọn là viết một bài luận học thuật khoảng 1.500 từ với chủ đề: “Tác động của trí tuệ nhân tạo đối với giáo dục đại học”. Đây là một nhiệm vụ yêu cầu khả năng tổng hợp tài liệu, lập luận logic và thể hiện quan điểm cá nhân dựa trên cơ sở học thuật.

2. Các prompt đã sử dụng

Trong quá trình thực hiện, các prompt chính được sử dụng với AI (ChatGPT) bao gồm:

- “Hãy đề xuất dàn ý chi tiết cho bài luận học thuật về tác động của AI đối với giáo dục đại học.”
- “Tóm tắt các lợi ích chính của AI trong giáo dục đại học, kèm ví dụ minh họa.”
- “Phân tích các rủi ro và thách thức đạo đức khi AI được sử dụng trong môi trường đại học.”
- “Gợi ý cách kết luận bài luận theo văn phong học thuật.”

3. Đầu ra của AI

AI đã cung cấp một dàn ý tương đối đầy đủ, liệt kê các lợi ích như cá nhân hóa học tập, hỗ trợ nghiên cứu, tự động hóa đánh giá; đồng thời nêu ra các rủi ro như gian lận học thuật, lệ thuộc công nghệ và bất bình đẳng số. Các đoạn văn mẫu có cấu trúc rõ ràng, ngôn ngữ học thuật nhưng còn mang tính khái quát, thiếu dẫn chứng cụ thể và chưa phản ánh quan điểm cá nhân.

4. Đánh giá, chỉnh sửa và tích hợp đầu ra của AI

Người viết không sử dụng nguyên văn đầu ra của AI. Thay vào đó, các bước được thực hiện bao gồm:

- (1) Kiểm tra tính hợp lý của nội dung và loại bỏ các ý trùng lặp;
- (2) Bổ sung dẫn chứng từ tài liệu học thuật và bối cảnh giáo dục Việt Nam;
- (3) Viết lại toàn bộ các đoạn văn bằng ngôn ngữ của cá nhân;
- (4) Thêm quan điểm phản biện và kết luận cá nhân.

AI đóng vai trò như một trợ lý gợi ý ý tưởng, trong khi toàn bộ nội dung cuối cùng phản ánh tư duy và năng lực của người học.

5. Trích dẫn việc sử dụng AI

Trong phần cuối bài luận, người viết đã ghi chú rõ:

“Bài luận này có sử dụng công cụ trí tuệ nhân tạo (ChatGPT) để hỗ trợ xây dựng dàn ý và gợi ý ý tưởng. Tác giả chịu trách nhiệm hoàn toàn về nội dung, lập luận và hình thức trình bày của bài viết.”

IV. Phân tích các vấn đề đạo đức trong việc sử dụng AI học thuật

Vấn đề đạo đức đầu tiên là ranh giới giữa hỗ trợ hợp lý và gian lận học thuật. Khi AI chỉ hỗ trợ gợi ý, chỉnh sửa ngôn ngữ hoặc giúp hệ thống hóa ý tưởng, nó vẫn nằm trong giới hạn cho phép. Tuy nhiên, việc nộm nguyên văn nội dung do AI tạo ra như sản phẩm cá nhân rõ ràng là gian lận, vì nó làm sai lệch quá trình đánh giá năng lực thực sự của người học.

Thứ hai là quyền sở hữu trí tuệ và trích dẫn. Nội dung do AI tạo ra có thể được tổng hợp từ nhiều nguồn khác nhau. Nếu người học không trích dẫn hoặc không minh bạch về việc sử dụng AI, điều này dẫn đến nguy cơ đạo văn gián tiếp và vi phạm chuẩn mực học thuật.

Cuối cùng là tác động đến quá trình học tập và phát triển kỹ năng. Việc lạm dụng AI có thể làm suy giảm khả năng tư duy phản biện, viết học thuật và nghiên cứu độc lập. Ngược lại, nếu được sử dụng đúng cách, AI có thể trở thành công cụ thúc đẩy quá trình học tập sâu hơn và hiệu quả hơn.

V. Bộ nguyên tắc cá nhân về sử dụng AI có trách nhiệm trong học tập

Từ các phân tích trên, người viết xây dựng bộ nguyên tắc cá nhân gồm sáu nguyên tắc:

1. AI chỉ được sử dụng như công cụ hỗ trợ, không thay thế tư duy cá nhân.
2. Mọi nội dung học thuật phải được hiểu, đánh giá và viết lại bằng năng lực của bản thân.
3. Luôn minh bạch và trích dẫn rõ ràng khi có sử dụng AI.
4. Không sử dụng AI trong các hình thức đánh giá yêu cầu năng lực cá nhân tuyệt đối nếu không được cho phép.
5. Kiểm chứng lại thông tin do AI cung cấp trước khi sử dụng.
6. Sử dụng AI nhằm nâng cao kỹ năng học tập, không phải để né tránh việc học.

Các nguyên tắc này gắn chặt với những vấn đề đạo đức đã phân tích và có tính ứng dụng cao trong môi trường đại học hiện nay.

VI. Infographic: “Sử dụng AI có trách nhiệm trong học thuật”

Sử dụng AI có trách nhiệm

Thống kê tác động

Thông điệp rõ ràng

▲ THÚC ĐẨY GIÁO DỤC

75%

Học viên hiểu biết về đạo đức AI cao.

▲ CHƯƠNG TRÌNH GIẢNG DẠY

60%

Các trường học tích hợp giáo dục AI.

▲ NÂNG CAO NHẬN THỨC

80%

Cộng đồng tham gia vào các buổi hội thảo thường xuyên.

▲ ĐẠO ĐỨC AI

90% người dùng nhận thức về trách nhiệm sử dụng AI.

Sử dụng AI có trách nhiệm

Tầm quan trọng của việc giáo dục về AI để phát triển công nghệ bền vững và có đạo đức.

Thúc đẩy giáo dục đạo đức AI

- Chương trình giảng dạy rõ ràng
- Đào tạo chuyên gia
- Xây dựng cộng đồng

Sử dụng AI có trách nhiệm

85%

85% người dùng không ý thức được rủi ro của AI trong cuộc sống hàng ngày.

"Chúng ta cần giáo dục để **phát triển AI** một cách có trách nhiệm và bền vững."

– Chuyên gia công nghệ

Việc giáo dục và nâng cao nhận thức về AI là rất quan trọng cho sự phát triển bền vững.

60%

Tỷ lệ trường học dạy đạo đức AI

60% trường học hiện tại chưa có chương trình giảng dạy về đạo đức AI.

75%

Tỷ lệ ý kiến về giáo dục đạo đức

75% người được khảo sát ủng hộ việc đưa đạo đức AI vào giáo dục.

50%

Tỷ lệ người sử dụng AI không hiểu rõ

50% người dùng không hiểu rõ cách AI hoạt động và tác động của nó.

Để đảm bảo việc sử dụng AI có trách nhiệm, **giáo dục** là yếu tố then chốt, giúp mọi người nâng cao nhận thức và hiểu biết về công nghệ này.

Tìm hiểu thêm ngay

SỬ DỤNG AI

Hướng dẫn có trách nhiệm và đạo đức

GIÁO DỤC

Thúc đẩy giáo dục đạo đức AI giúp tạo ra những người dùng có trách nhiệm và hiểu biết về công nghệ.

CHƯƠNG TRÌNH

Chương trình giảng dạy đạo đức AI cung cấp những kiến thức cần thiết để sử dụng công nghệ một cách an toàn và hợp lý.

NHẬN THỨC

Nâng cao nhận thức về AI giúp cộng đồng hiểu rõ hơn về tác động và lợi ích của công nghệ này trong xã hội.

Mô tả infographic:

Infographic được thiết kế theo bố cục dọc, màu sắc trung tính (xanh – trắng-vàng), gồm bốn phần chính: (1) Thống kê tác động của AI; (2) Thúc đẩy giáo dục đạo đức AI; (3) Sử dụng AI với mục tiêu phát triển bền vững; (4) Hướng dẫn sử dụng AI có trách nhiệm và đạo đức. Các biểu tượng trực quan (lớp học, sách, dấu tick, dấu cảnh báo) giúp người xem dễ dàng tiếp cận thông điệp cốt lõi về việc sử dụng AI một cách có trách nhiệm.

VII. Kết luận

Trí tuệ nhân tạo đang và sẽ tiếp tục đóng vai trò quan trọng trong giáo dục đại học. Việc sử dụng AI không còn là câu hỏi “có hay không”, mà là “sử dụng như thế nào cho đúng”. Thông qua việc nghiên cứu chính sách, thực hành sử dụng AI một cách minh bạch, phân tích các vấn đề đạo đức và xây dựng bộ nguyên tắc cá nhân, sinh viên có thể khai thác hiệu quả sức mạnh của AI mà vẫn giữ vững giá trị trung thực học thuật và phát triển năng lực cá nhân bền vững.